

**Skildring af besøg i Letland i perioden 25 - 30 april 2000,
hvor Knud Olav Knudsen og Jens Christensen deltog.**

Dag 1: Udrejse og ankomst til Daugavpils.

Dag 2 og 3: Besøg hos familier og institutioner i Daugavpils-distrikt.

Dag 4: Besøg hos familier og institutioner i Livani.

Dag 5 og 6: Riga og hjemrejse.

Dag 1, tirsdag: Haderslev Domsogns lutherske venskabsmenighed fra Daugavpils tager imod i lufthavnen i Riga og forestår transport til Daugavpils, hvor der er modtagelse og hvor der udveksles hilsener og præsenteres. Der er kaffebord og menighedslokalerne, der er under istandsættelse, forevises. De modtagne gaver forevises, bl.a. PC'er, fotokopieringsmaskine samt borde og stole m.m. Kirken forevises. Der er her gang i mange restaureringsopgaver. Stilladser er opsat m.h.p. kalkning. Varmeinstallationer og elinstallationer er opsat. Der er fornyet dele af murværket udvendig. Man råder over en indhegning til kirken, men der har endnu ikke været råd til opsætning, der er meget kostbar. Den nuværende indhegning er fuldstændig forfalden. Der er nu isat vinduer overalt. Der er installeret et forstærkeranlæg. Orglet, der er en gave fra Kolding Sygehus, forevises og demonstreres og det fungerer stort set tilfredsstillende, dog er der lidt problemer med pedalværket, men det mener man kan ordnes. Der er opsat et pænt lille alter og nogle rækker bænke er på plads. Kirken fungerer og benyttes til gudstjenester, men der er meget lang vej endnu. Det er kirkens egne medlemmer, der forestår størstedelen af alle istandsættelserne.

Dag 2, onsdag: Chefkoordinator OL fra Daugavpils kommune samt statens repræsentant for børns ret N modtager os i en minibus her i Daugavpils. Der bydes velkommen, hilses og præsenteres og det bekræftes at sidste sending er modtaget og udlevering er påbegyndt.

Indledningsvis diskuteres muligheden for evt. levering af **et termoreguleret skab**, som vi herhjemmefra kan afprøve, men ikke stille garanti for. OL vil undersøge om et sådant skab kan finde anvendelse et sted. Der diskuteres også **kompresforbindinger**, hvor garantidatoen er overskredet. Det kan være et problem for en læge at anvende disse, men de kan nok anvendes på anden vis, såfremt der kan ske levering i mindre portioner.

Turens første destination er lokaliteten Bebrene, hvor en meget fattig og arbejdsløs familie T skal besøges. Deres forhold er udførligt beskrevet i Knud Olav Knudsens notat. Vi modtages hos familien, der har 9 børn, hvoraf den ældste er 10 år gammel. Barn nr. 10 er på vej. Den lokale borgmester kommer til stede. Boligen forevises. Det fremgår ganske klart, at der her fremstår en meget ringe bolig med meget store mangler og med meget ringe kår for børnenes opvækst. Begge forældre er arbejdsløse og man må leve af offentlig hjælp, som ikke er stor. Man har ikke en ko, men dyrker dog selv lidt grøntsager. Der er også nogen sygdom hos børnene. De skolesøgende børn når ikke i skole hver dag. Der er mindst 7 km til nærmeste by og skole og vejene dertil er meget dårlige. Man råder dog over en gammel bil. Man har allerede modtaget tøj og seng fra os, og flere senge skal leveres. **Der udtrykkes ønske om klædeskab, køkkenskab, køleskab og alm. husgeråd.**

Næste besøg er hos fru R, også i Bebrene. Denne kvinde er alene med 5 skolesøgende børn, og også hendes forhold er beskrevet i Knud O. Knudsens notat. Der er stadig tale om meget usle kår. I 1965 brændte stuehuset, så boligen er en ombygget stald. Denne kvinde er dog, i modsætning til den tidligere familie, god til at organisere dag-

ligdagen. Vi er stadig rigtig langt ude på landet. Der er på et tidspunkt, i den "russiske tid", leveret noget byggemateriale til genopbygning, der aldrig er påbegyndt. Fruen har 2 køer, 2 kalve og 1 gris. Hun dyrker tillige nogle hektar jord. Hun er meget glad for den leverede symaskine, som hun med glæde fortæller, at hun også kan bruge. En etageseng har hun allerede fået og 3 mere er på vej. **Hun udtrykker ønske om en vaskemaskine, af en spec. ældre type med manuel vandpåfyldning.**

Næste besøg er hos Bebrene børnehave, hvor 18 mindre børn passes og hvor 3 pædagoger er ansat. Den ledende pædagog tager imod og fortæller. Der er tale om en pæn bygning og der er gode legemuligheder både ude og inde. Lokalerne og inventaret er pænt. Der hersker en god kreativitet, børnene laver f.eks. selv noget af deres legetøj. **Her udtrykkes spec. ønske om legetøj, farveblyanter, tuschpenne og papir. OL vil udfærdige og fremsende en udførlig ønskeliste fra denne institution.**

Turen fortsætter til Bebrene secondary school, hvor man har elever fra 9 - 18 år. Man har til huse en tidligere slotsbygning. Lederen viser rundt. Undervisningslokaler og kælderrum forevist. Skolen ser ud til at være velfungerende, lokalerne ser efter stedets standard rimelige ud, men materielt set, er der store mangler i klasselokalerne. **Man mangler bl.a. udstyr til et kemilokale. M.h.p. udflugter m.m. ønsker man sig lejrudstyr. OL udfærdiger en komplet ønskeliste for stedet.**

Næste sted er Rauda special boarding school, hvor lederen tager imod og viser rundt. Man huser 106 mentalt retarderede børn heraf et mindretal med fysiske handicaps. 50 af børnene kommer fra Riga. Det gælder for stort set alle, at de ikke har forbindelse til forældrene. Man har til huse i gamle, store bygninger. Der undervises og aktiveres på forskellige niveauer, både i almene kundskaber, svarende til elevernes modtagelighed, men også i høj grad i praktiske færdigheder. Man viser os sløjdebænke, der bærer præg ælde og megen brug, men som fungerer. Snedkeri og maskinværksted forevises. Her er mangler, idet ventilation ikke fungerer, hvilket betyder utrolig meget støv når maskinerne kører. Snedkerimaskinerne er gamle, men fungerer. Derimod lider metalværkstedet under stor mangel på materiel. Man viser os sovesale med gode hjemmegjorte etagesenge. Køkken fungerer, men materiellet er nedslidt, idet inventaret er ca. 40 år gammelt russisk materiel. 2 toiletrum kan p.t. ikke benyttes på grund af ituslåede toiletkummer. Eleverne bades en gang ugentligt i tarvelige lokaliteter, hvor materiellet er 40 år gammelt bruseudstyr. Vaskeri ligeså tarveligt. Her råder man over 2 gamle 40-årige nedslidte vaskemaskiner og en centrifuge. Her er ansat 2 damer til at vaske og reparere elevernes tøj. En lille kirkesal er pænt indrettet. Et træningsområde, hvor eleverne træner i at bo i lejlighed og klare sig praktisk og socialt forevises. **Om muligt kunne lederen godt tænke sig om vi kunne formidle et indkøb af materiel til maskinværkstedet, og han vil derfor udfærdige en liste med ønsker, samt en redegørelse for hvor meget man i givet fald vil kunne betale herfor. Opkøb på auktion vil være en mulighed. En komplet ønskeliste udfærdiges i øvrigt af OL.**

Der aflægges besøg på et Creation center i Ilükste. Dette er et sted hvor gadebørn og børn fra dårligt fungerende familier kan opholde sig i deres fritid, altså et værested,

hvor der er lukket om natten. Man har op til 110 elever. Der er mange aktiviteter her. F.eks. så vi en gruppe større drenge udfolde sig i en sal, hvor de var i gang med street-dance. De bruger altså kræfterne her på centret i stedet for at være overladt til sig selv f.eks. på gaden. Vi så også en gruppe piger på omkring 10-12 år optaget af syning på de leverede symaskiner. Det er et nyttigt arbejde for de fattige familier, at pigerne lærer at sy tøj. Vi så en udstilling af fabrikerede kurvevarer, hvor vi måske kan formidle et videresalg herhjemme. Også blomsterdekorationer og lignende blev vi præsenteret for. Endvidere blev vi præsenteret for en 18-årig forældreløs dreng under uddannelse. Denne dreng klarer sig i egen lejlighed. Han er startet helt fra bunden, men der bliver støttet op omkring ham her fra centret. **Også herfra vil OL udfærdige ønskeliste.**

Dag 3, torsdag: På udturen blev der talt en del om **cykler**, der virkelig er en mangelvare. Ved selvsyn kunne vi iagttage, at mange kunne have god gavn af en cykel til personlig transport. Man går ofte meget langt. Vi taler her om både voksen- og børnecykler, og også trehjulede cykler til de helt små børn er en mangelvare overalt.

Der blev også talt om, at de 70 borde der er fordelt til 30 fattige familier, har gjort rigtig god gavn. Nogle er også udleveret til de såkaldte creation-centre.

Denne dag skal vi være i Demene og dette område hører til noget af det allerfattigste.

Her ser man mange forsømte boligkarréer, hvor vi skal besøge en privatejet. Gennemsnitslejen for disse lejligheder bestående af et par små rum + køkken er ca. 4 lats pr. måned. Beboerne er virkelig de dårligst stillede, og det er denne personkreds, der i dette område, prioriteres højst til disse lejligheder.

Vi beser her forholdene i 3 lejligheder. Fælles for dem alle er det dybe præg af mangel på alt; ofte mangler selv gaskomfuret p.g.a. udgiften til gas ikke kan betales. Lejlighederne er mørke og ofte fugtige og der mangler ofte både tapet og maling. **Der er mangel på lamper, på husgeråd, på køleskabe, på klædeskabe, på gulvtæpper, på møbler, på senge, på borde på stole, ja snart sagt på alt.** Effekterne fra vores sending er ikke helt nået herud endnu, dog er nogle af sengene og bordene ankommet. Alkoholisme er et meget stort problem. Et sted var børnene taget fra familien p.g.a. alkoholmisbrug og der blev også nævnt sexmisbrug. Denne familie må stoppe drikkeriet og sætte lejligheden i stand for at få børnene igen. De var også i gang hermed og det så ud som om de havde viljen hertil; de var i hvert fald godt i gang og det så ud til at motivationen var der. Også 2 andre børnefamilier så vi, hvor der hos den ene familie boede en gammel bedstemor. Der var 5-6 børn i hver familie. Der mangler som nævnt alt og udover det allerede nævnte er der også et stort behov for **legetøj**. Det ene sted var et af vore skriveborde opsat og så ud til at gøre god gavn. Men stadig - stor mangel på skabe til gangtøjet. Det sker ofte i disse områder, at toiletudstyr, vinduer og andre løsdele fra lejligheden nedtages og sælges for at skaffe penge, desværre ofte til alkohol. Der er ingen alkoholafvænningsprogrammer iværksat.

Lidt ude på landet besøgte vi en meget fattig mor med 8 børn og desværre ingen ko. Forholdene er de sædvanlige, mangel på alt. Dog er en symaskine nået frem, som den enlige mor er meget glad for.

Nu til Demene Crisis center, hvor man er ved at gøre klar til at modtage børn til sommerophold. Disse børn kommer fra særligt belastede familier og har godt af at komme lidt hjemmefra i sommerperioden. Det er også vigtigt for dem at komme her for at kunne lære at fungere socialt og skabe sociale relationer. Centret vil i vinterperioden modtage ældre m.h.p. rekreation og samvær. Vi så de mange veludstyrede, men også meget store sovesale (op til 10 - 12 senge nogle steder). Der var pænt, rent og lyst og rimelige køkkenforhold. **Man vil som sædvanlig gerne have legetøj og andet som børnene kan bruge tiden på. Igen laver OL ønskeliste.**

Videre til Medumi special boarding school, hvor 110 mentalt retarderede og til dels forældreløse børn opholder sig. Mange tiltag her. Ud over undervisning i almindelige boglige fag rettet specielt mod disse børn, er der mange udendørs aktiviteter som f.eks. sport og log, men også havebrug og arbejde med husdyr. Der er en skov, hvor der også kan ske udfoldelser. Man tegnede og malede meget også udendørs. Inge fabrikerede man tøj, og vi så en flot mode-opvisning opført af eleverne. Også sløjdløkke og metalværksted forevises. **Man kan her bruge meget garn og stof til forarbejdning**, og her så vi også nogle af vore symaskiner opstillet. **Man har også meget brug for penne, pensler, papir og i det hele taget malergrej og også bolde til sport ønsker man. Også lejrudstyr og rygsække ønskede man sig.** Alt i alt herskede der her en meget optimistisk ånd, trods situationens alvor med disse børn. Vi så baderummene, hvor kvaliteten på en skala fra 1 - 10 må være 0. Ingen udluftning, lummert, fugtigt og mørkt og aldeles nedslidt cementgulv og næsten ingen plads. Dette burde nedlægges og nye badefaciliteter opføres.

Senere beser vi lageret i Daugavpils og de effekter der endnu ikke er uddelt p.g.a. påske og fridage. Lageret ser pænt ud. Man regner med at alt vil være udleveret inden for én uge. Knud Olav Knudsen tager her debatten med Olga L. samt den kvinde der har ansvaret for uddelingen om de mere specifikke problemer omkring effekterne.

Til sidst denne dag til det allerfattigste område, Bikernieki. Her tales næsten kun russisk. Vi beser Bikernieki boarding school. I tilknytning hertil findes en lille bygning hvor der bor 16-18 mindre piger og drenge. Dette anneks hører under skolen. Disse børn er stort set forladt af forældre. Enkelte har lidt relation til onkler og tanter og bedsteforældre. Her er ingen varme indlagt og intet toilet. I huset er to soverum, et til piger og et til drenge. Børnene har ingen skabe eller hylder til deres ting. Vi har sendt dem et varmeapparat, men det er ikke opsat, da man regner med at få børnene flyttet over i hovedbygningen. Når man spørger, kan de dog ikke sige hvornår. Som sengetæpper benytter man nogle duge, som vi har sendt over. Der er to åbne udhuse hvor børnene kan sidde på en bjælke når de skal på WC. Disse børns forhold er simpelthen under al kritik og man må ønske sig, at deres forhold snarest må blive bedret. I dagtimerne går børnene i skole i hovedbygningen og i dens kantine får de også deres kost. Hovedbygningen fungerer ellers som en almindelig skole. Undervisningsloka-

lerne fremvises. Det hele bærer præg af den dårlige økonomi der hersker i området. Alt er meget nedslidt, det gælder både møbler og inventar, men også klasselokalerne. Selv på lærerværelset, hvor normalt det bedste møblement findes, ser vi kun meget nedslidte møbler. Heldigvis ser vi mange af vores borde opstillet. Til vores overraskelse ser vi et PC-rum, hvor mange gamle russiske computere er opstillet sammen med nogle af dem vi har sendt dem. Man har kontaktet en konsulent og vil have nogle af lærerne undervist i brugen af PC-ere. Man taler om at oprette et slags edb-undervisningscenter. **OL vil også herfra tilsende os en ønskeliste.**

Dag 4, fredag: Der afholdes på Daugavpils rådhus et afsluttende møde med Olga L. og den kvinde, der har ansvaret for uddelingen. Listerne gennemgås for at få oplyst, hvad man ønsker mere af, eller hvor behovet er dækket. Knud Olav Knudsen pressede meget på for at få Bierniki-projektet i gang. Vi tager herefter afsked med Daugavpils for denne gang.

Dag 4, fredag, fortsat i Livani: Her modtages vi af medarbejdere på rådhuset, men LG, der er chefkoordinator er ikke til stede før lidt senere. Vi benytter ventetiden til at bese det fremtidige lager i Livani. Det er direktøren for en større glasfabrik, der stiller lager til rådighed. Lageret fungerer p.t. som garage. Her står nu 2 større lastbiler og en del materiel, som man vil flytte andetsteds hen. Man lover også at lageret vil blive rengjort. Det kan benyttes, men måtte gerne være større. Man lover dog, at der kan suppleres med en anden garage, hvis der måtte blive behov. Vi accepterer lageret.

Direktøren viser også rundt på fabrikken. Han er lettisk forretningsmand, uddannet i USA. Han har gjort meget for at videreføre fabrikken efter frigørelsen fra Sovjet. Der er mange tiltag på moderniseringer og udsmykning. Iflg. K.O. Knudsen har fabrikken fået ryddet godt op efter kommunist-tiden. Der er ca. 300 arbejdere på fabrikken. Man arbejder i 3-holds skift. Påklædningen er almindeligt hverdagstøj. Arbejdsmiljøet skifter fra meget. Der er rum hvor der er ulideligt varmt, der er lokaler hvor der er høj fugt og der er steder hvor der er meget støv i luften. Man alle bærer almindeligt hverdagstøj. Man tjener ca. 40 lats i måneden efter skat. Her arbejder hovedsageligt kvinder. Fabrikken betyder meget for byen. **Direktøren anmoder om arbejdstøj.**

Herefter kommer LG og hendes mand borgmesteren til stede og der er frokost.

Vi beser nu et NGO center Livani Foundation. Hertil har vi leveret symaskiner, toilet-kummer, sofagrupper, møbler og vaskemaskine. Centret kan benyttes af alle, men er især beregnet som et værested for problematiske voksne. Aktiviteterne er f.eks. PC-hjælp, selvhjælpsgrupper, psykologhjælp og der er også mødefaciliteter. **Man indretter nye lokaler og kan bruge 2 toilet-kummer. Man vil også gerne have værktøj til et snedkeri (træbehandlingsmaterialer).** Man vil faxe os en komplet ønskeliste.

Næste stop er Livani Children and Youth Centre, der har rigtig mange aktiviteter for børn, der kommer her i deres fritid. Her ønsker man **højttalere, symaskiner, ringbind, spil f.eks. dartspil og fodboldspil på bord, brætspil, skriveborde samt al-**

mindelige borde og stole, bordtennis, bobspil, bodybuilderudstyr, cykler, bolde, sportsudstyr og lego. Liste vil dog blive tilsendt os.

Besøg på suppekøkken, hvor 20 børn spiser dagligt. Her er forholdene ikke alt for gode. Maden tilberedes i samme lokale som den indtages. Man råder kun over dette lokale. Man mangler først og fremmest **en vaskemaskine, borde og stole samt alt hvad man kan nævne af køkkenudstyr.**

Uden for programmet ser vi i 2 nabolokaler til ovennævnte suppekøkken et røde kors center, hvortil der skal knyttes en sygeplejerske og en læge. **De kan bruge udstyr som skal være i en lægekonsultation, særligt fremhævede man bandager o.l., medicinskab og behandlingsbriks, borde, stole og medicinsk udstyr.** For øjeblikket var der lager af tøj til uddeling.

Vi besøger herefter Livani hospital og har møde med hospitalsdirektøren der kunne opstille følgende behov/ikke behov ud fra hvad vi kunne tilbyde og hvad man selv besad.

Herefter bliver vi kørt til 2 familier, den ene består af en mor med 4 børn, hvor manden er død og den anden af en mor med 3 børn, hvor moderen er fraskilt. Begge familier bor i den samme opgang i en boligkarre. Begge kvinder har deltidsarbejde. Her er pæne og ordnede forhold. Pæne stuer med pæne reoler og møbler og TV mm. Man viser os dette for at vi skal se, at nogle familier, trods problemer og fattigdom, også kan fungere for et minimum. Her er kun lige akkurat penge til husleje og kost fordi der gives tilskud. Man ønsker her: **legetøj, borde til børnene til at læse og skrive ved, vaskemaskiner og cykler.**

Til sidst et besøg hos en mor med 2 børn. Hun bor et deprimerende sted. Der er tale om et kvarter med gamle karreer, antagelig fra Sovjettiden. Lejlighederne er såkaldte korridorlejligheder. Her er beskidt, her lugter, her gøres ikke rent og gøres ikke i stand. Lejligheden er 1 værelse med køkken i den ene ende. Den er vel 20 kvadratmeter stor og her skal 3 personer bo, spise, sove og leve. Der er toiletter på gangen, d.v.s. der er et par ituslåede kummer i lokaliteter, der ser ud som om der hverken er rengjort eller malet de sidste 25 år. Her lugter og ser simpelthen forfærdeligt ud, ubeskriveligt i virkeligheden. Her burde mennesker ikke bo. Man kan om denne familie sige at de mangler alt. Menneskene der bor her er i høj grad alkoholikere og efter mit skøn kriminelle. Her burde børn ikke opvokse.

Sluttelig evaluering på Rådhuset, hvor de nødvendige papirer til næste levering blev underskrevet.

Dag 5, lørdag: Almindeligt turistbesøg i Riga.

Dag 6, søndag: Hjemrejse.